

REKOMENDACIJOS DĖL PRIVATUMĄ STIPRINANČIŲ TECHNOLOGIJŲ ĮDIEGIMO JUDRIOJO RYŠIO TINKLUOSE

IVADAS

Šios rekomendacijos parengtos pagal Tarptautinės darbo grupės duomenų apsaugai telekomunikacijose darbo dokumentą „Bendra pozicija dėl privatumo ir buvimo vietos nustatymo informacijos, teikiant judriųjų tinklų paslaugas“ (2001 m. Bangaloras).

Šiuo metu šalies viešuosiuose judriojo radijo ryšio tinkluose yra diegiamos skaitmeninės technologijos, reikalaujančios ypatingos asmens duomenų ir privatumo apsaugos. 1999 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/66/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje perkėlė Direktyvos 95/46/EB principus į konkrečias telekomunikacijų sektoriaus taisykles. Direktyva 97/66/EB užtikrina vienodą asmens duomenų ir privatumo apsaugos lygį visiems viešųjų telekomunikacijų paslaugų naudotojams, nepriklausomai nuo taikomos technologijos. Direktyvą 97/66/EB nuo 2002 m. liepos 12 d. pakeitė Direktyva 2002/58/EB. Ši direktyva, papildydama Direktyvą 95/46/EB, siekia apsaugoti fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves, ypač jų teisę į privatumą, taip pat ir juridinių asmenų teisėtus interesus.

Šiose rekomendacijose bus pateikti patarimai dėl privatumą stiprinančių technologijų įdiegimo viešuosiuose judriojo radijo ryšio tinkluose, teikiant pridėtinės vertės paslaugas, kurioms yra reikalingi vietos nustatymo duomenys.

Rekomendacijose vartojami sąvokų apibrėžimai, kurie yra įtvirtinti 2004 m. balandžio 15 d. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatyme (Žin., 2004, Nr. 69-2382):

1. *Vietos nustatymo duomenys* – elektroninių ryšių tinkluose tvarkomi duomenys, nurodantys faktinio elektroninių ryšių paslaugų naudotojo galinių įrenginių geografinę buvimo vietą.

2. *Pridėtinės vertės paslauga* – kiek tai susiję su asmens duomenų tvarkymu ir privatumo apsauga, – paslauga, kuriai reikalingas srauto ar vietos nustatymo duomenų tvarkymas, kai šis tvarkymas apima didesnę informacijos kiekį nei yra būtina informacijai perduoti ar apskaitai.

Didėjant galimybei tiksliau nustatyti vietos duomenis ir jiems tampant tinkamais kitoms šalims bei kitų telekomunikacijų tinklų operatoriams, telekomunikacijų tinkluose sukuriama naujos grėsmės mobiliųjų prietaisų naudotojų privatumui. Tarptautinė darbo grupė dėl duomenų apsaugos telekomunikacijose pažymėjo, kad mobiliųjų prietaisų buvimo vietos nustatymo technologijos turėtų būti kuriamos taip, kad kuo mažiau būtų pažeidžiamas asmens privatumas.

Privatumą stiprinančių technologijų principas – kurti tokias informacijos ir ryšių technologijų sistemas, kad būtų sumažintas renkamų ir naudojamų asmens duomenų kiekis, nesudaromos sąlygos neįgaliesiems asmenims tvarkyti asmens duomenis, atsitiktinai ar neteisėtai duomenis sunaikinti, pakeisti, atskleisti ir atlikti kitus neteisėtus duomenų tvarkymo veiksmus.

Viešuosiuose judriojo radijo ryšio tinkluose, norint perduoti pranešimą, reikia tvarkyti naudotojo galinių įrenginių vietos nustatymo duomenis, nurodančius įrenginio geografinę padėtį. Tokie duomenys pagal Direktyvą 2002/58/EB, taip pat pagal Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 64 straipsnį būtų srauto duomenys. Tačiau viešieji judriojo radijo ryšio tinklai gali būti tokio pajėgumo, kad būtų galima nustatyti tikslesnius vietos duomenis, nei reikėtų vien pranešimams perduoti. Buvimo vietos informacijos tikslumas priklauso nuo celių dydžio koriniame tinkle. Informacija, kuri yra generuojama ir naudojama sujungiant mobiliuosius telefonus, daugelyje šalių yra griežtai ribojama ir priklauso telekomunikacijų tinklų operatoriams. Vadovaudamiesi teisiniais išpareigojimais teikti pagalbos tarnyboms tikslią informaciją apie vietos nustatymą, tinklo operatoriai modernizuoja savo viešųjų judriojo radijo ryšio tinklų infrastruktūrą. Tai reiškia, kad netolimoje ateityje bus galima gauti tikslesnę informaciją apie mobiliųjų telefonų buvimo vietą. Prietaisų gamintojai tvirtina, kad šiandien

įmanoma pateikti informaciją apie buvimo vietą 5 m tikslumu, naudojant buvimo vietos nustatymo sistemas (anglų k. – Global Positioning System). Tikslesni vietos nustatymo duomenys naudojami pridėtinės vertės paslaugoms sukurti. Pavyzdžiui, patarimai dėl mažiausių tarifų paketo, maršruto nustatymo, informacijos apie eismo srautus. Reikia atsižvelgti į tai, kad mobilios komercijos plėtra leido sukurti gausybę naujų tarnybų, kurių veiklos pagrindas yra tikslios informacijos apie vartotoją žinojimas. Tačiau šios paslaugos yra teikiamos ne tik viešųjų judriojo radijo ryšio tinklų operatorių bet ir trečių šalių, kurių veikla teisiškai neribojama.

Europos Komisija pabrėžė, kad tinkamas technologinių priemonių naudojimas yra būtinas ir tai turėtų būti neatskiriama tvarkančiųjų asmens duomenis politikos dalis. Technologija niekada nepakeis teisinės bazės poreikio, bet ją gali papildyti ir galbūt net užpildyti kai kurias spragas.

Šių Rekomendacijų paskirtis – supažindinti viešųjų judriojo radijo ryšio technologijų kūrėjus, telekomunikacijų operatorius, paslaugų teikėjus, šių paslaugų naudotojus ir abonentus su ryšių technologijų sistemų kūrimo ir projektavimo reikalavimais bei asmens duomenų tvarkymo ir naudojimo šiose sistemose principais.

REKOMENDUOJAMOS PRIEMONĖS VIEŠŪJŲ JUDRIOJO RADIJO RYŠIO TECHNOLOGIJŲ KŪRĖJAMS, TELEKOMUNIKACIJŲ OPERATORIAMS, PASLAUGŲ TEIKĖJAMS, ABONENTAMS IR NAUDOTOJAMS

1. Viešieji judriojo radijo ryšio tinklai ir šių tinklų paslaugų sistemos turi būti suprojektuotos taip, kad reikalingas asmens duomenų kiekis būtų griežtai ribojamas iki minimumo, t. y. teikiant pridėtinės vertės paslaugas turi būti tvarkomas kiek įmanoma mažesnis kiekis asmens duomenų.

2. Tikslī informacija apie vietos nustatymą neturėtų būti teikiama „standartiškai“, bet tik esant būtinybei, kai reikia suteikti tam tikrą paslaugą, susijusią su prietaiso naudotojo vietos nustatymu.

3. Naudotojas privalo visiškai kontroliuoti, ar tinkle gaunama tiksli informacija apie vietos nustatymą. Šiuo atžvilgiu rankinis valdymas naudojant mobiliojo telefono programinę sistemą, kai gaunama tiksli informacija apie mobilaus prietaiso vietos nustatymą, suteikia didesnę privatumą, negu informacija apie vietos nustatymą, kuri viešuosiuose judriojo radijo ryšio tinkluose yra standartinė savybė ir tik nuo naudotojo pasirinkimo priklauso, ar ta informacija bus perduodama trečiosioms šalims.

4. Naudotojams turi būti suteikta teisė išjungti vietos nustatymo paslaugą, neatjungiant savo prietaiso nuo tinklo. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 65 straipsnio 2 dalies nuostata teigia, kad abonentai ir (ar) faktiniai elektroninių ryšių paslaugų naudotojai, sutikę, kad srauto duomenų nesudarantys vietos nustatymo duomenys būtų tvarkomi, turi teisę paprastomis priemonėmis ir nemokamai laikinai sustabdyti tokių duomenų tvarkymą kiekvienam prisijungimui prie tinklo ir (arba) kiekvienam informacijos perdavimui. Abonentai ir (ar) faktiniai elektroninių ryšių paslaugų naudotojai bet kada gali pakeisti ar atšaukti duotą sutikimą.

5. Vartotojams turėtų būti suteikta galimybė atskleisti informaciją apie vietos nustatymą pasirinkto lygmens tikslumu (pavyzdžiui, pastato, gatvės, miesto ar šalies lygmeniu).

6. Informacija apie vietos nustatymą turėtų būti prieinama tik pridėtinės vertės paslaugų teikėjams, kuriems naudotojas yra davęs savo informuotą sutikimą. Sutikimas gali būti teikiamas tik vienam sandoriui arba tik tam tikriems pridėtinės vertės paslaugų teikėjams. Naudotojui jo norimi duomenys turėtų būti prieinami, jam turėtų būti suteikta galimybė juos taisyti arba ištrinti

tais atvejais, kai naudotojo pasirinktų paslaugų tipai nėra išsaugoti mobiliame prietaise, bet yra tinkle.

7. Tvarkyti srauto duomenų nesudarančius vietos nustatymo duomenis, pagal Elektroninių ryšių įstatymo 65 straipsnio 3 dalį, turi teisę tik viešųjų ryšių tinklų teikėjų ir (ar) viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų arba trečiųjų pridėtinės vertės paslaugas teikiančių šalių įgalioti asmenys. Tvarkomų duomenų turi būti tiek, kiek jų reikia pridėtinės vertės paslaugoms teikti.

Elektroninių ryšių įstatymo 68 straipsnio 1 dalis nustato, kad naudoti elektroninių ryšių paslaugas, įskaitant elektroninio pašto pranešimų siuntimą, tiesioginės rinkodaros tikslu leidžiama tik esant išankstiniam abonentų sutikimui.

8. Vietos nustatymo duomenys – tai viešai neprieinama informacija. Prieiga prie tokios informacijos, jos panaudojimas ir atskleidimas turėtų būti taip pat ar panašiai kontroliuojamas, kaip ir srauto duomenys, kuriems taikomos Elektroninių ryšių įstatymo 63 straipsnio nuostatos. Įstatymo 63 straipsnio 1 dalis nustato, kad „asmenims, kurie nėra faktiniai elektroninių ryšių paslaugų naudotojai, be suinteresuotų faktinių elektroninių ryšių paslaugų naudotojų sutikimo draudžiama atskleisti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinį ir (ar) susijusius srauto duomenis arba sudaryti sąlygas sužinoti tokią informaciją ir (ar) susijusius srauto duomenis. Ne faktiniams elektroninių ryšių paslaugų naudotojams draudžiama be atitinkamų faktinių elektroninių ryšių paslaugų naudotojų sutikimo klausytis, įrašyti, kaupti ar kitu būdu perimti informaciją ar susijusius srauto duomenis ar su tokia informacija bei susijusiais srauto duomenimis slapta susipažinti, išskyrus atvejus, kai tai galima teisėtai daryti pagal šio Įstatymo 77 straipsnį.“

Elektroninių ryšių įstatymo 65 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „srauto duomenų nesudarantys vietos nustatymo duomenys, susiję su viešųjų ryšių tinklų ar viešųjų elektroninių ryšių paslaugų abonentais ar faktiniais elektroninių ryšių paslaugų naudotojais, techniškai gali būti tvarkomi, juos galima tvarkyti tik tuo atveju, kai jie yra pakeisti taip, kad pagal juos nebūtų galima tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti abonto ar faktinio elektroninių ryšių paslaugų naudotojo tapatybės, arba kai abonentas ar faktinis elektroninių ryšių paslaugų naudotojas sutinka su tokiu tvarkymu, tokia apimtimi ir tiek laiko, kiek būtina teikti pridėtinės vertės paslaugai.“

9. Jeigu įmanoma, viešojo judriojo radijo ryšio tinklo operatoriai neturėtų perduoti vietos nustatymo duomenų kartu su asmenį identifikuojančia informacija apie naudotoją pridėtinės vertės paslaugų teikėjams. Vietoj to, turėtų būti naudojama slapyvardžiu įvardyta informacija. Asmenį identifikuojanti informacija (pavyzdžiui, mobilaus prietaiso identifikacinis numeris) turėtų būti prieinama pridėtinės vertės paslaugų teikėjams tik gavus naudotojo sutikimą. Elektroninių ryšių įstatymo 64 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad: „Tvarkyti srauto duomenis turi teisę tik viešųjų ryšių tinklų teikėjų ir viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų įgalioti asmenys, tvarkantys apskaitą, valdantys srautą, teikiantys informaciją abonentams ar faktiniams elektroninių ryšių paslaugų naudotojams, kovojantys su pažeidimais bei apgavystėmis, vykdantys elektroninių ryšių paslaugų teikėjo elektroninių ryšių paslaugų rinkodarą ar teikiantys pridėtinės vertės paslaugas.“

Elektroninių ryšių įstatymo 64 straipsnio 3 dalis numato, kad „viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikėjas elektroninių ryšių paslaugų rinkodaros ar pridėtinės vertės paslaugų teikimo tikslais gali tvarkyti šio straipsnio 1 dalyje nurodytus duomenis tokia apimtimi ir tiek laiko, kiek būtina tokioms paslaugoms teikti ar rinkodarai, jei abonentas ar faktinis elektroninių ryšių paslaugų naudotojas, su kuriuo duomenys yra susiję, sutinka. Tokį sutikimą pareiškęs abonentas ar faktinis elektroninių ryšių paslaugų naudotojas bet kada gali jį pakeisti ar atšaukti.“

Bet kokie vietos nustatymo duomenys turėtų būti ištrinti, jeigu jie daugiau nereikalingi paslaugų teikimui.

10. Jeigu pridėtinės vertės paslaugai teikti yra būtina, kad telekomunikacijų paslaugų teikėjas persiųstų srauto ar vietos nustatymo duomenis pridėtinės vertės paslaugos teikėjui, tokiu atveju privalu išsamiai informuoti abonentus ar naudotojus, su kuriais perduodami duomenys yra susiję, apie tokį persiuntimą iki tol, kol jie duos sutikimą duomenims tvarkyti.

IŠVADOS

Privatumą stiprinančios technologijos telekomunikacijų sektoriuje turi būti kuriamos ir įdiegiamos taip, kad būtų atsižvelgta į asmens duomenų tvarkymo minimizavimo, anoniminių ir pseudoniminių duomenų naudojimo bei kitus tikslus, kurie atitiktų nustatytus duomenų apsaugos teisinius reikalavimus, kurie yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme.

Parengė:
Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos
Registro IT ir ryšių skyriaus
vyr. specialistas (telekomunikacijų)
Zigmantas Medutis
2004-05-11